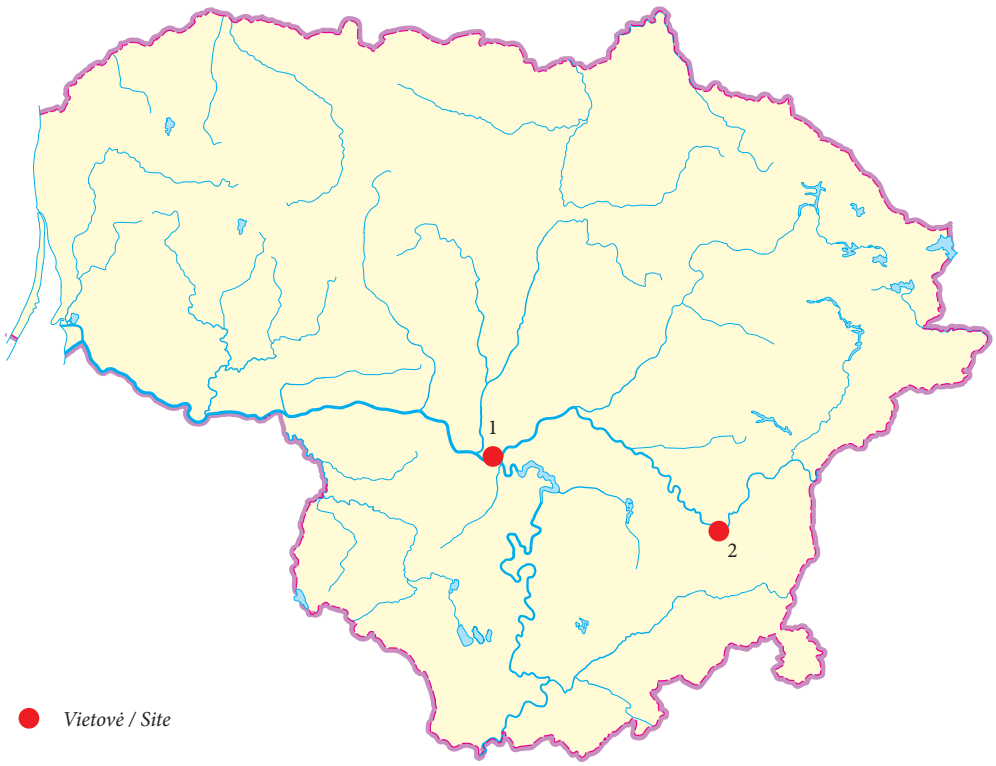
XIV. Archeologinės medžiagos tyrimai
Analyses of archaeological material



Arūnas Puškorius

Odos radiniai iš 2014 m. archeologinių tyrimų L. Stuokos-Gucevičiaus gatvėje 7

Teritorijoje, esančioje tarp Gedimino prospekto, Totorių ir L. Stuokos-Gucevičiaus gatvių, vykdant archeologinius tyrimus nuolat surandama daug organinės kilmės radinių. Šioje vietoje, iš karto už miesto sienos, šalia Vingrio (Kačergos) upelio kanalo, buvo įsikūręs istorinis Vilniaus odininkystės amatu besivertusių gyventojų kvartalas, dabar plačiai žinomas Odminių kvartalo pavadinimu. Tai buvo viena šlapiausių Vilniaus vietų, tokia išliko ir dabar. Drėgna ir šlapia archeologinė aplinka sudarė palankias sąlygas išlikti gana retai kituose Lietuvos miestuose aptinkamiems organinės kilmės radiniams – mediniams, odiniams, kauliniams, taip pat vilnoniams, šilkiniams dirbiniams ir jų liekanoms.

2014 m. L. Stuokos-Gucevičiaus g. 7 vykusių archeologinių tyrimų metu taip pat surasta mokslui vertingų organinės kilmės radinių. Archeologinius tyrimus vykdė APC, tyrimams vadovavo archeologas R. Žukovskis.

Straipsnio tikslas – supažindinti su archeologų surastų odinių radinių įvairove ir pristatyti pirminius jų tyrimus, kuriuos šių eilučių autorius atliko radinius konservavęs. Daugiau informacijos apie archeologinius tyrimus L. Stuokos-Gucevičiaus g. 7 pateikta informaciniame R. Žukovskio tekste šiame leidinyje p. 465–479.

Archeologinių tyrimų metu buvo surastas ir identifikuotas 1101 organinės kilmės radinys, neskaičiuojant gausios osteologinės medžiagos ir kaulinių dirbinių bei jų fragmentų, kurie čia neaptariami. Tarp tyrinėtų gausiausi odos radiniai. Iš viso inventorinti 863 vienetai, taip pat užkonservuotos 228 odinės atraižos bei išsisluoksniavusų odinių dirbinių detalių fragmentai. Be šių radinių, pirminis konservavimas atliktas dar 10 kitų organinės kilmės radinių: 4 vytų virvių fragmentams, 2 kubilų dugnų lentelėms (vienoje jų O870 (numeracija atitinka archeologinio objekto tyrimų ataskaitoje esantį radinių sąrašą)) yra mėlynos spalvos įrašas ranka), kuoliuko fragmentui, taip pat medienos užkulniui iš auliukinio bei vilnonio siūlo fragmentui.

Svarbiausias šių eilučių autoriaus tikslas buvo išsaugoti archeologinius radinius juos visiškai užkonservuojant arba atlikti pirminio konservavimo darbus. Radiniai papildomai buvo tik identifikuoti ir įvardyti, sudarytas jų sąrašas, o informacija parengta pagal archeologinių tyrinėjimų ataskaitai keliamus reikalavimus. Šiame etape nesiekta atlikti išsamių konservuotų komplekso radinių tyrimų. Dėl to pagal sukauptą duomenų kiekį šiuo metu sudėtinga įvardyti tikslų pirmiausia surastos avalynės pusporių liekanų skaičių, atskleisti detalią kiekvienos pusporės konstrukciją, ištirti medžiagų panaudojimą konkrečių dirbinių gamybai ir gauti kitos senųjų odinių dirbinių gamybos technologijai ir raidai atskleisti svarbios informacijos. Konservavus odinius radinius, įvairius jų tyrimus galima atlikti ateityje.

Odiniai radiniai konservuoti 10 % koncentracijos PEG–400 tirpalu vandenyje ir spirite. Dezinfekcijai naudotas antiseptikas „Asepas–3“.

Odiniai radiniai – gausiausia archeologinių organinės kilmės radinių grupė. Daugiausia rasta avalynės liekanų. Aptikta beveik visai išlikusių skirtingų tipų avalynės pusporių, įvairių avalynės viršaus ir apačios detalių, jų fragmentų, kitų odinių dirbinių, atraižų. Daug mažesnę,

bet labai vertingą radinių grupę sudaro galanterijos dirbinių (diržų, pirštinių, kapšelio, diržo krepšio), dėklų (peilių makštų) bei žaislų (kamuoliuko) liekanos.

Avalynė. Šiame etape sunku tiksliai įvardyti, kiek iš viso surasta avalynės pusporių liekanų. Tam būtinas detalesnis komplekso radinių tyrimas, pirmiausia surandant konkrečiam dirbiniui priklausančias detales. Suskaičiavus detales, kurių būna tik po vieną kiekvienoje pusporėje, nustatyta, kad priekių, jungčių, jungčių–liežuvėlių bei jų fragmentų aptikta 49 vienetai, padų ir jų fragmentų 117 vienetų, vidpadžių ir jų liekanų 114 vienetų, 25 apkulniai. Taigi pirminiais duomenimis kompleksą sudaro maždaug 100 avalynės pusporių liekanos. Žinoma, pakankamai tiksliai galima rekonstruoti tik nedidelę jų dalį.

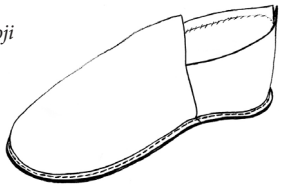
Surastą avalynę galima skirti įvairių amžių grupėms: suaugusiems ir vaikams. Didžiausias aptiktas avalynės dydis yra 46 (komplekte O38–39). Mažiausias – beveik visas išlikęs vos 20 dydžio vaikiškas pusbatis (O222–228).

Pagal kojos dengimo laipsnį galima išskirti 3 avalynės tipus. Lengviausia identifikuoti pusbačius ir auliukinius. Trečiąjį avalynės tipą identifikuoti sunkiau. Tai pusauliniai arba auliniai. Tokios avalynės aulai labai dažnai būdavo nupjaunami ir panaudojami kaip antrinė žaliava gaminti kitus dirbinius. Šių avalynės tipų batviršio apatinė dalis gaminama vienodai.

Įvairūs ***pusbačiai*** yra gausiausias avalynės tipas. Daugiausia pusbačių, kurių batviršio konstrukciją sudaro jungtis, jungtis–liežuvėlis bei atskiri šoneliai – užsegimo dirželiai. Šonelių – užsegimo dirželių surasta apie 60 vienetų. Iš jų 25 kairės pusės ir 27 dešinės pusės. Dalis jų sudaro pilnesnius avalynės detalių komplektus, susijungia (O11–14, 213–221, 222–228, 390–400, 471–483, 493–501, 719–730, 736–743).

Pagal batviršio konstrukciją avalynę galima skirstyti į 3 grupes. Pirmosios grupės pusbačiai uždari, jų batviršio konstrukciją sudaro jungtis ir du atskiri šoneliai. Šiai grupei priklauso tik dvi detalės – šoneliai (O656–657) (1 pav.). Sprendžiant pagal detalę O657, pusbačio viršutinis kraštas buvo dekoruotas nekiauryminiu dekoru, valktyje įkertant vingiuotą laužtinę liniją iš 11 segmentų (2 pav.).

Antrajai grupei priskiriami taip pat uždari pusbačiai su šoneliais – užsegimo dirželiais. Ši avalynė buvo žema sluoksnine pakulne, pagaminta iš viena ant kitos sudėtų odos iškartų, sutvirtintų medinėmis vinimis. Kitu atveju – iš medienos pagamintą pakulnės užpildą aptraukus odine pakulnės aptrauka. Trečiasis avalynės apačios konstrukcijos variantas yra be vizualiai išskirtos pakulnės. Ketvirtuoju atveju avalynė buvo su platforma. Pagal avalynės apačios tvirtinimo būdus dalis buvo paprastesnio sandalinio, kita – sudėtingesnio rantinio tvirtinimo avalynė. Kai kurie šio tipo pusbačių batviršiai buvo įvairiai dekoruoti. Vienoje pusbačio jungtyje viršutinėje dalyje yra iš 8 įpjovų suformuota eilė, tačiau negalima užtikrintai teigti, kad tai



1 pav. Pusbačio bendroji rekonstrukcija. A. Puškoriaus pieš.

Fig. 1. A general reconstruction of a low-cut shoe.



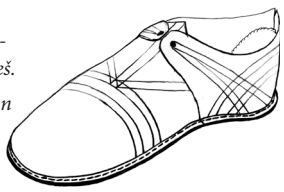
0 2 cm

2 pav. Šonelio O657 dekoro fragmentas. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 2. A fragment of the decoration on a quarter O657.

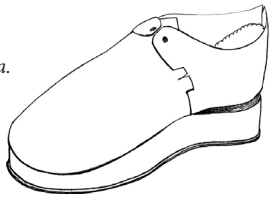
pirminis ornamento sumanymas. Įpjovos nėra tvarkingos, todėl galima manyti, kad tai ne pirminis sumanymas, o tiesiog keltį spaudusios avalynės pritaikymas avėtojo kojai. Juo labiau kad tai yra vaikiškos avalynės pavyzdys (O225). Išskyrus šį atvejį, aptikta ir neabejotinai dekoruojant padarytų detalės krašto įpjovų (O493). Kiti batviršiai puošti valktyje įspaustomis lygiagrečiomis linijomis (O471–483 (3 pav.), 493–501); nekiauryminiu dekoru įkertant vingiuotą laužtinę liniją iš 7 segmentų (O564); kiauryminiu šešiakampės žvaigždutės formos, apvalios akutės, užapvalintų viršutinio pakraščio įkartų dekoru (O746); širdelės formos akutės perforacija viršutinėje šonelio – užsegimo dirželio dalyje ir pakraščiu (O311); pusmėnulio formos perforacija (O125) ir kt.

Šiai grupei taip pat priklauso ir labai retai archeologų surandami modelinės avalynės radiniai. Tokia avalynė išsiskiria sudėtingesne ir įvairesne konstrukcija, geresnėmis medžiagomis ir apdaila, jai keliami didesni meniniai estetiniai reikalavimai nei kasdienei masinės gamybos avalynei (Verbickienė D., Mažuolis A., *Avalynės gamybos technologija*, V., 1987, p. 10; *Avalynės tipų ir detalių terminų žodynėlis*, V., 1992, p. 6, p. 425). Komplekse surastos dviejų pusporių liekanos (O493–501, O849–852) bei viena tokios avalynės batviršio detalė – šonelis – užsegimo dirželis (O746).



3 pav. Pusbačio O471–483 rekonstrukcija. A. Puškoriaus pieš.

Fig. 3. A reconstruction of a low-cut shoe O471–483.



4 pav. Pusbačio O493–501 rekonstrukcija. A. Puškoriaus pieš.

Fig. 4. A reconstruction of a low-cut shoe O493–501.

Tiksliausiai rekonstruojamas vienas uždaras pusbatis, kurio išlikusių detalių aptikta daugiausia (O493–501) (4 pav.). Batviršis pagamintas iš 1,5 mm storio ožkos odos. Iki šių dienų ožkos oda yra vertinama kaip puiki žaliava šikšnoms gaminti, iš kurių siuvama vyriška ir moteriška avalynė (*Šikšnų ir kailių technologijos pagrindai*, Kaunas, 1999, p. 40). Batviršio jungtis abiejuose kraštuose ties siūle su šoneliais – užsegimo dirželiais dekoruota dviem įpjovomis ir viena įpjova jungties liežuvėlio viršutinėje dalyje. Ši avalynė buvo platforminė. Deja, platformos užpildo neišlikę, neaptikta nė menkiausių jos fragmentų, todėl nėra galimybės identifikuoti jos medžiagą. Remiantis išlikusia platformos aptrauka, ji kulno dalyje buvo maždaug 3 cm aukščio, plonėjanti į priekį iki maždaug 1 cm. Pusbačiai išskirtiniai ir kulno dalies konstrukcija. Kaip jau anksčiau archeologų aptiktų XVI a. I pusės modelinės avalynės radinių Lietuvos didžiųjų kunigaikščių (toliau – Ldk) rezidencijos teritorijoje Vilniuje atveju, batviršio kulno dalis nebuvo sujungta su apačios detalių komplektu (Puškorius A., Kalėjienė J., XVI a. Vilniaus žemutinės pilies rūmų dvariškių avalynė, *Lietuvos pilys,* V., 2005, t. 1, p. 59, 61, 4 pav.). Tokia konstrukcija leisdavo patogiau vaikščioti, bet apskritai labai apsunkindavo net spartų ėjimą (Puškorius A., Renaissance footwear as a mark of social differentiation, *Archaeologia Baltica,* Klaipėda, 2012, t. 17, p. 167). Reikia pažymėti, kad ne tik batviršio, bet ir kulno dalies konstrukcija skiriasi nuo Ldk rezidencijos teritorijos Vilniuje radinių. Tarp platformos iškartos ir aptraukos įsiūta siaura tarpinė

detalė, sustandinusi kulno dalies formą. Platformos kulno dalį iš viršaus uždengiančios iškartos tvirtinimas prie aptraukos konstrukciškai skiriasi nuo Ldk rezidencijos teritorijoje Vilniuje surastos panašios avalynės. Tai tik antra Lietuvoje žinoma vieta (neskaičiuojant išskirtinio Ldk rezidencijos teritorijos Vilniuje komplekso, siejamo su aukštosios visuomenės atstovais), kur aptikta tokios konstrukcijos avalynės eilinių miestiečių apgyvendintoje teritorijoje. Anksčiau analogiškos avalynės pusporės liekanos, deja, be išlikusio batviršio, aptiktos Bazilijonų gatvės archeologinių žvalgymų metu ir archeologo datuotos XVI a. (*ATL 2012 metais,* V., 2013, p. 252, 1 pav.). Pagal vidpadžio ilgį aptariamas avalynės radinys atitinka 35 dydį.

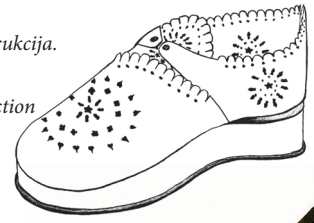
Antrojo modelinės avalynės pusbačio liekanos atskleidžia iki šiol dar nežinotą tokio tipo pusbačių detalių konstrukciją (O849–852). Šiuo metu trūksta visų avalynės apačios detalių išskyrus vidpadį. Tai, kad avalynė irgi buvo platforminė, patvirtina batviršio pėdsakas šonelio – užsegimo dirželio kulno dalyje. Išlikusios 3 batviršio detalės: jungtis, jungties liežuvėlis ir dešinės pusės šonelis – užsegimo dirželis. Visos išviršinės batviršio detalės pagamintos iš ožkos odos, ornamentuotos dekoratyvine perforacija – įvairių formų akutėmis ir jų deriniais. Jungtis centre puošta apskritu ornamentu. Ornamento viduryje yra penkialapio gėlės žiedo formos akutė, kurią ratu gaubia dekoratyvi akutė, forma primenanti gotikinio laikotarpio avalynės smaila noselės dalimi padą. Šį iš 7 akučių suformuotą ratą gaubia to paties penkialapio gėlės žiedo formos perforuotų akučių ratas, o visą kompoziciją užbaigia išorinis žiedas, suformuotas iš širdelės formos akučių. Viršutinis jungties kraštas dekoruotas pusapvalėmis stambiomis iškartomis smulkiai dantytomis briaunomis. Po iškartomis suformuota smulkių apvalios formos akučių eilė. Jungties liežuvėlis centrinėje dalyje taip pat ornamentuotas akutėmis, tačiau jų seka nuo centrinės akutės į išorę (penkialapis gėlės žiedas – širdelė – padą primenanti akutė) kitokia nei jungtyje. Tik viršutinis kraštas ornamentuotas taip pat kaip ir prieš tai minėtoje detalėje. Šonelio – užsegimo dirželio centrinės dalies ornamentas irgi kitoks. Jį sudaro penkialapio gėlės žiedo – smulkios apvalios, tik detalių kraštuose naudotos – padą primenančios formos akučių seka. Viršutinis detalės kraštas iki užsegimo dirželio pradžios dekoruotas kaip jau aptartų detalių viršutiniai kraštai. Šoneliai – užsegimo dirželiai pritvirtinti giliai jungties sparnuose vidinėje pusėje uždėtine slaptąja siūle. Jungties liežuvėlio apatinis kraštas taip pat pritvirtintas vidinėje pusėje po jungties viršutinio krašto dekoru. Taip pasiūtame batviršyje iš išorės nesimatė jokių siūlių, išskyrus vienintelę kulno dalyje (5 pav.). Informacijos apie analogišką konstrukciją, kai ornamentuojami ir jungties, ir prie jos pritvirtinto atskiro liežuvėlio kraštai, archeologinėje publikuotoje medžiagoje nėra. Batviršio detalės pagamintos iš 1,5 mm storio ožkos odos. Pagal vidpadžio ilgį avalynė atitinka 31 dydį.

Trečiasis modelinei avalynei priskirtinas radinys yra šonelis – užsegimo dirželis (O746). Detalė taip pat pagaminta iš 1,5 mm storio ožkos odos. Dekoras – perforacija įvairių formų akutėmis lokalizuotas analogiškose vietose kaip ir prieš tai minėto pusbačio atitinkamoje detalėje. Reikia atkreipti dėmesį į netipinį detalės centrinės dalies ornamentą. Jis apskritas, sudaro šešiakampės žvaigždės akučių seką, tačiau ornamento centre yra ne viena, o dvi vienodos akutės, aplink kurias formuoti likę ornamento elementai. Tai pirmasis užfiksuotas toks atvejis archeologinės avalynės tyrimų medžiagoje. Viršutinis detalės kraštas iki užsegimo dirželio

pradžios ornamentuotas pusapvalėmis iškartomis, kurios vidurys papildomai dekoruotas apvalios akutės perforacija. Ši detalė taip pat priklausė avalynei su platforma ir nesujungta kulno dalimi. Taip teigti leidžia nevienodo tankumo siūlės atkarpa detalės batviršio pėdsake. Detalė pagaminta iš ožkos odos (6 pav.).

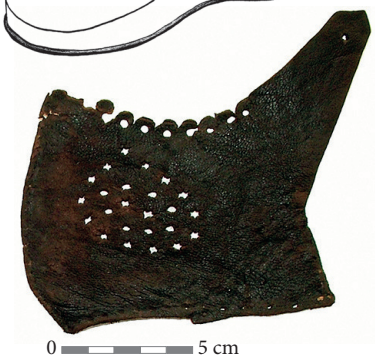
Komplekse aptikta dar viena detalė, neabejotinai priklausanti platforminei avalynei, kurios batviršio kulno dalis nesujungta su avalynės apačios detalių komplektu. Tai platformos iškarta (O543).

Į trečiąją grupę patenka atviri pusbačiai – sudėtingiausios konstrukcijos ir pasižymintys dekoro įvairove (7 pav.). Pirmuoju atveju avalynė buvo žema sluoksnine pakulne, pagaminta iš viena ant kitos sudėtų ir medvinėmis sutvirtintų odinių iškartų. Antruoju atveju – iš medienos pagamintą pakulnės užpildą aptraukus odine pakulnės aptrauka bei po pakala pritvirtinus avalynės pakulnės pasagėlę. Tai yra rantinio tvirtinimo avalynė. Antrojo varianto konstrukciją geriausiai atspindi avalynės detalių dirbinių komplektai O390–400, 838–844. Dalis avalynės buvo lygiu paviršiumi, kita – dekoruota. Nustatyti keturi skirtingi avalynės puošimo būdai. Pirmasis jų – dekoratyviu kaspinu ar sege. Tam buvo skirtos papildomos dvi akutės jungties liežuvėlio viršutinėje dalyje (O120, 229). Antrasis būdas – dekoratyvine siūle, suformuota išorėje perduriant odą per pusę jos storio. Tokiu būdu puošti visų išviršinių batviršio detalių (jungties – liežuvėlio bei šonelių – užsegimo dirželių) viršutiniai pakraščiai (O23, 29, 233, 391–393, 407, 409, 440, 844). Trečiasis variantas – dekoratyvinė odos perforacija: apvalia akute ir tuo pačiu įrankiu iškirstais dantukais viršutiniame pakraštyje (trikampio formos – O213–215, apvalios – O232, pusmėnulio formos – O123, 128 akutėmis), tik dantukais pakraštyje (O213–215) arba ornamentas, kombinuotas iš skirtingų formų akučių: apskritos ir širdelės (O120). Paskutinysis dekoro variantas – dekoratyvinės įspaustos lygiagrečios linijos visame paviršiuje (O308).



5 pav. Pusbačio O849–852 rekonstrukcija. A. Puškoriaus pieš.

Fig. 5. A reconstruction of a low-cut shoe O849–852.



6 pav. Pusbačio šonelis – užsegimo dirželis. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 6. The quarter–strap of a low-cut shoe.



7 pav. Bendroji pusbačio rekonstrukcija. A. Puškoriaus pieš.

Fig. 7. A general reconstruction of a low-cut shoe.

Antrasis radinių komplekse aptiktas avalynės tipas – ***auliukiniai***. Geriausiai jį atspindi radiniai O502–507, 508–516, 592–598. Tai avalynė ir apvalia noselės dalimi, ir smaila, kulno dalyje išlikę geležinių vertikaliosios avalynės pasagėlių liekanų (O71, 98, 241, 243, 597). Radinių konstrukcija analogiška auliukiniams iš Malūnų g. 5/3 (Puškorius A., Vedrickienė L.,

XVI–XVII amžiaus odinės avalynės radinių tyrimas ir restauravimas, *Lietuvos dailės muziejaus metraštis*, V., 1999, t. 3, p. 258, 262, pav. 150).

Komplekse yra keletas aulinę avalynę reprezentuojančių radinių: aulo detalių ir jų nuopjovų (O560, 575, 669–673, 778), taip pat tokiai avalynei būdingų priekių (O121, 123, 612, 751). Deja, įvardyti tikslesnį avalynės aukštį trūksta duomenų.

Komplekse yra ir labai retai aptinkamų, ir identifikuojamų radinių, suteikiančių papildomos informacijos apie avalynę. Toks yra batraištis O379. Jis 43 cm ilgio, 4–5 mm pločio, į galus smailėjantis, pagamintas iš galvijų odos. Pusbačio liekanų komplekte O604–608 išlikęs batviršio fragmentas su suvarstytu batraiščiu. Batraištis pagamintas iš 1,3 mm storio galvijų odos, o kitos batviršio detalės – iš ožkos. Taip pat išlikęs kombinuotas auliukinio tvirtinimo prie kojos būdas batraiščiais ir saga komplekte O508–516.

Kiti odiniai radiniai. Komplekse aptikta ***kumštinių pirštinių*** liekanų. Pilniausiai išlikęs detalių komplektas O484–492 (8 pav.). Pirštinės gylis 35,5 cm, ji pagaminta iš ožkos odos, 1,5 mm storio. Įmovos viršuje pakraštyje aptiktos siūlės žymės, kurios galėjo reikšti, kad pirštinės viduje buvo prisiūtas arba kailis, arba vilnonė megzta vidinė įmova. Odinė pirštinės dalis dengia maždaug trečdalį dilbio, nepastebėta tokioms pirštinėms būdingų mechaninių pažeidimų ir akivaizdaus sudėvėjimo. Todėl galima manyti, kad tai žieminės pirštinės liekanos.

Kita surasta pirštinė taip pat kumštinė (O831–837). Jos gylis 30 cm, tačiau įmovos pakraštyje siūlė nepastebėta. Pirštinė pasiūta iš 1,4 mm storio ožkos odos.

Labai retai randama ir įvairių ***daiktų dėtuvių***. Tarp radinių aptiktas beveik visas išlikęs kapšelis (O565–570) (9 pav.), pasiūtas iš 1,2 mm storio galvijų odos. Kapšelio gylis 9 cm. Viršuje buvo užraukiamas, bet virvelės liekanų neaptikta. Kapšelis pasiūtas iš dviejų trapecijos formos detalių, siūlė sustandinta įterpiant siaurą odos juostelę – tarpinę. Kapšelio viršuje kampuose tikriausiai buvo prisiūtos kilpelės – aptikta papildomų siūlių žymių ir vienos kilpelės liekanos.

Aptikta viena diržo krepšio detalė (O711) (10 pav.). Tai išorinis atvartas. Šiuos dirbinius sudaro daug detalių, jie vieni sudėtingiausios konstrukcijos dirbinių. Todėl remiantis vien šia detale nėra galimybės nustatyti vidinių detalių



0 5 cm

8 pav. Kumštinės pirštinės liekanos O484–492. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 8. The remains of a mitten O484–492.



0 5 cm

9 pav. Kapšelio liekanos O565–570. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 9. The remains of the pouch O565–570.

išdėstymą ir detalesnę jo konstrukciją. Diržo krepšio atvartas savo konstrukcija primena Ldk rezidencijos teritorijoje Vilniuje aptiktą diržo krepšį (*Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencija Vilniuje*, V., 2010, p. 292).

Surasta ir dėklų – keletas peilių ***makščių***. Jų identifikuota 4 (O421, 674, 675, 795). Radiniai dekoruoti. Makštys O421 puoštos „S“ formos spaudu ir tiesiomis linijomis. Jos vidinėje pusėje susiūtos vario lydinio vielute sudurtine apmėtymo siūle. Makštys O795 puoštos įspaustu ornamentu, linijomis (11 pav.). Pastarųjų ornamentas labai artimas surastoms Ldk rezidencijos teritorijoje Vilniuje aptiktoms makštims, datuojamoms XV–XVI a. sandūra (*Tarp kasdienybės ir prabangos. Restauruoti Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų archeologiniai radiniai*, V., 2011, p. 43, pav. 24). Makščių O674 viduje aptikta medienos karkaso liekanų. Pastarųjų makščių fragmentas yra gana platus, 4,3 cm pločio.

Aptikta viena apvali šoninė ***žaidimų kamuoliuko*** detalė O378 (12 pav.). Ji 4,6 cm skersmens, pagaminta iš 2,1 mm storio galvijų odos. Galima kamuoliuko konstrukcija artima daugumai kamuoliukų, surastų Ldk rezidencijos teritorijoje Vilniuje (Blaževičius P., *Seniausieji Lietuvos žaislai*, V., 2011, p. 76–81).

Surasta keletas odinių ***diržų*** liekanų (O388, 555, 590–591, 712–718). Jos įvairaus ilgio, dauguma – nupjauti fragmentai. Geriausiai išlikę siauro diržo liekanos O590–591. Jis 49 cm ilgio ir 1,4 cm pločio, dvigubos pakraščiuose susiūtos 1,8 mm storio galvijų odos. Išlikusi įkartomis dekoruota vario lydinio sagtelė su geležiniu liežuvėliu bei analogiškai dekoruotos dvi keturkampės vario lydinio kilpos. Paviršius puoštas lygiagrečiomis įspaustomis linijomis pakraščiuose. Diržo fragmento O715 paviršius puoštas geometriniu pasikartojančiu įspaustu orna-



10 pav. Diržo krepšio atvartas O711. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 10. The girdle purse's flap O711

0 5 cm



0 5 cm

11 pav. Peilių makščių liekanos: 1 – O795; 2 – O421. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 11. The remains of a knife sheath: 1 – O795; 2 – O421.



12 pav. Kamuoliuko šoninė detalė. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 12. Part of the wall of a ball.

0 3 cm



0 3 cm

13 pav. Diržų fragmentai: 1 – O590–591; 2 – O715. A. Puškoriaus nuotr.

Fig. 13. Belt fragments: 1 – O590–591; 2 – O715.

mentu ir lygiagrečiomis linijomis pakraščiuose (13 pav.). Diržų fragmentai O716–717 dekoruoti tik lygiagrečiomis linijomis. Kiti diržų fragmentai lygiu paviršiumi. Kai kurių diržų radinių O388, 555 pakraščiuose yra siūlių žymės, jie taip pat buvo iš dvigubos odos.

Archeologinių odinių radinių kompleksas iš L. Stuokos-Gucevičiaus g. 7 yra vienas didesnių tokio pobūdžio radinių kompleksų Lietuvoje. Jis išsiskiria didele gana tiksliai rekonstruojamų ir restauruojamų radinių įvairove. Daugiausia aptikta avalynės liekanų. Taip pat surasta įvairių galanterijos dirbinių fragmentų, diržų, peilių makščių liekanų, pirštinių, įvairių dėtuvių, taip pat su žaidimais susijusių dirbinių detalių ir kitų mokslui vertingų radinių. Galima išskirti itin retai aptinkamas modelinės avalynės liekanas. Išlikęs odinis diržas su sagtimi ir kilpomis leidžia aiškiai nustatyti tokio pobūdžio dirbinių konstrukciją ir detalių sujungimo būdus. Visai išlikę diržai yra retenybė archeologinėje medžiagoje. Naujos informacijos suteikia ir surasta to laikotarpio piniginė, t. y. kapšelis. Jo liekanos atskleidžia sudėtingesnę tokių dirbinių gamybos konstrukciją, nei buvo aptinkama ligi šiol. Kamuoliuko detalė praplečia Lietuvoje surastų tokių žaislų radimo vietų arealą ir chronologiją (Blaževičius P., *Seniausieji Lietuvos žaislai,* V., 2011, p. 77).

Pirminiai odos radinių komplekso tyrimai atskleidė didelę radinių įvairovę ir jų vertę moksliniam XVII–XVIII a. vilniečių kasdienio gyvenimo pažinimui. Radiniai reikšmingi atskleidžiant minėto laikotarpio su oda dirbusių amatininkų meistriškumą ir jų produkcijos įvairovę. Todėl ateityje būtų labai naudinga atlikti išsamią šių radinių analizę ir medžiagą publikuoti atskiru leidiniu.

Pirminė radinių apžvalga atskleidė didelę archeologinių odinių radinių komplekso vertę pažįstant XVII–XVIII a. su oda dirbusių amatininkų meistriškumą ir jų produkcijos įvairovę.

Radiniai saugomi LNM.

The leather finds from the 2014 excavation at L. Stuokos-Gucevičiaus St. 7

In 2014, scientifically valuable organic finds were discovered during the investigation at L. Stuokos-Gucevičiaus St. 7. This article aims to acquaint readers with the diversity of the leather finds and to present their initial investigation. 1101 organic finds were discovered during the excavation. The largest group among the 863 catalogued specimens were leather artefacts, which consisted of 228 leather remnants and various other fragments of parts of leather items. The find also included 4 fragments of twisted rope, 2 cants from a vat (one of which (O870) has blue, hand-written inscription), a fragment of a small stake, a wooden inner counter from an ankle shoe, and a fragment of woollen thread. Based on the initial data, the assemblage consists of the remains of roughly 100 individual shoes. The discovered footwear can be separated into adult and subadult age groups. The largest discovered shoe size was 46, the smallest 20, that of a nearly complete low-cut shoe for a child. The remains of low-cut shoes, ankle shoes, and boots were discovered. Mostly closed low-cut shoes were found, some decorated with perforations of various shapes (hearts, circles, six-pointed stars, five-petal flowers, crescents, etc.). Among the low-cut shoes were designer shoes, including platform footwear models with an unattached heel, something unknown up until now. Such footwear was characterised by an exceptional look and a more elegant appearance. The shoe upper was made of goatskin (one of the best materials from

which to manufacture footwear). The remains of ankle shoes and boots were also discovered together with the low-cut shoes (Figs. 1–7). Other rare footwear finds include shoe laces and laced laces in the remains of the surviving footwear, which reflect the methods of securing footwear to the foot at that time.

A much smaller, but also very valuable find group consisted of clothing accessories (the remains of belts (Fig. 13), gloves, a pouch (Fig. 9), a girdle purse (Fig. 10), cases (knife sheaths), and toys (small balls). The mittens were made from goatskin and one could have been a winter glove with a fur lining or a wool muff (Fig. 8). The discovered knife sheaths are of various constructions (Fig. 11). Wood was discovered in some of them. Some had been adorned with decorative impressions. The outside flap of the girdle purse found during the investigation is similar to a find on the grounds of Royal Palace in Vilnius. The remains of this purse reveal a more complex construction method for such items than had been discovered up until now. In joining the two side pieces, the thread had been stiffened with an inner leather strip. Part of spherical leather ball was discovered (Fig. 12), making this the second find spot in Lithuania outside the grounds of the Royal Palace in Vilnius. The finds also expand the range and chronology of the find spots in Lithuania for such toys.

The initial investigation of the leather find assemblage revealed the large diversity of the finds and their value for the scientific cognition of 17th–18th-century daily life in Vilnius. The finds are significant in revealing the skill of the leatherworkers during this period and the diversity of their production. Therefore a more thorough analysis of these finds in the future and the publication of the material in a separate publication would be very useful.

Algirdas Žalnierius

A. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai (2012–2013 m. tyrimai)

Pradiniai pastato A. Jakšto g. 5 archeologinių tyrinėjimų rezultatai jau buvo paskelbti (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 385–396). Tačiau straipsnyje daugiau dėmesio buvo skirta kultūrinių sluoksnių stratigrafijai bei chronologijai ir rastų XVI–XVII a. mūrinių statinių apibūdinimui bei jų datavimui. Apie tyrinėtame plote surastus XIV–XVIII a. archeologinius radinius ir jų kompleksus buvo parašyta tik paminint pagrindinius radinius ir trumpai juos apibūdinant chronologine seka. Noras papildomai publikuoti surastus archeologinius radinius susijęs ir su tuo, kad pirmą kartą tokio masto archeologiniai tyrinėjimai buvo atliekami Kauno senamiesčio dalyje, kuri buvo pavaldi ne miesto magistratui, o Lietuvos didžiajam kunigaikščiui, vėliau ir ATR karaliui. Tai gera proga palyginti Kauno miesto ir jame buvusio vadinamojo „karaliaus dvaro“ materialiosios buities kultūros skirtumus ir panašumus. Archeologinių tyrinėjimų ataskaitoje į radinių sąrašą įtraukti 1547 radiniai, atlikta 114 radinių piešinių ir jų rekonstrukcijų, patys radiniai perduoti į Kauno miesto muziejų.

Radiniai aprašyti pagal tyrinėtame sklype užfiksuotus 4 kultūrinių sluoksnių horizontus: 1. XIV a. vidurio – XV a. pradžios kultūriniai sluoksniai; 2. XV a. kultūriniai sluoksniai; 3. XVI–XVII a. I pusės kultūriniai sluoksniai; 4. XVII a. II pusės – XVIII a. kultūriniai sluoksniai.

Pirmasis horizontas (XIV a. vidurys – XV a. pradžia). Pirminį žemės paviršių po visu